

Den kalla handen

Under 2020 lämnade avlidna i Sverige 1,4 miljarder kr i testamentsgåvor till olika välgörande ändamål (Giva Sverige 2021). Detta givande är anmärkningsvärt på flera sätt.

Närmare 100 000 personer avled under året, vilket innebär att i genomsnitt lämnade varje avliden 14 000 kr i sådana testamentsgåvor. Det ligger nära till hands att tolka denna siffra som att svenska folket är ganska generöst vad gäller att testamentera pengar till välgörenhet. Men bakom detta genomsnitt döljer sig en extrem variation. Endast två procent av de avlidna gav en testamentsgåva till en välgörenhetsorganisation. De andra 98 procenten gjorde det inte. Detta anser jag är lite märkligt och jag ska strax återkomma till varför. Men först en kommentar om de som gav. Bland dessa var genomsnittsgåvan 700 000 kr, vilket i sammanhanget får anses vara väldigt generöst. Att rikare är mer benägna att testamentera till välgörenhet är väl belagt och bidrar till att arven fördelas mer jämlikt (se t ex Elinder m fl 2018). Dessa stora testamentsgåvor utgör också en mycket betydelsefull intäktskälla för många välgörenhetsorganisationer.

Men hur kommer det sig att så många inte ger något alls? Den enklaste förklaringen är förstås att de helt enkelt inte vill. Men i en undersökning från 2017 som Giva Sverige gjorde tillsammans med NOVUS visade det sig att hela 22 procent uppger att de har testamenterat eller kan tänka sig att testamentera delar av sin kvarlåtenskap till en ideell organisation. Det är förvisso lätt att avfärda en sådan siffra som ett uttryck av *cheap talk*. Bara för att man vill framstå som generös i en webintervju behöver man förstås inte vara generös i verkligheten. Men statistik från Skatteverket visar att 2014, när det (liksom nu) fanns en skattereduktion för gåvor till välgörenhetsorganisationer, gav hela 18 procent av de som var äldre än 65 år gåvor till välgörande ändamål. Det finns alltså uppenbarligen en vilja, bland äldre, att ge pengar till välgörenhet – åtminstone så länge de är i livet.

Det anmärkningsvärda ligger i att många är mer generösa med pengar som de kunde ha spenderat på sig själva än de är med pengar som de inte längre kan använda. Även om det råder stor osäkerhet kring hur stora kvarlåtenskaper de avlidna lämnar efter sig (Waldenström m fl 2020; Elinder och Erixson 2021), rör det sig sannolikt om flera 100-tusentals kronor, kanske en miljon, i genomsnitt. Vad är då anledningen till att man inte testamenterar ens en liten del av alla dessa pengar till välgörande ändamål?

Ett skäl kan vara att mycket av det givande vi ser är motiverat av att människor vill framstå som generösa för att bli bättre bemötta av sina med-

människor. Det skulle i så fall kunna förklara varför många delar med sig till välgörande ändamål medan de är i livet men inte är beredda att inkludera en välgörenhetsorganisation i sitt testamente. Det förklarar också varför det finns en efterfrågan på institutioner som låter individer offentligt deklarerat sin avsikt att testamentera betydande summor till välgörenhet, såsom ”The Giving Pledge”. Det blir ett sätt att få sina medmänniskors uppskattning medan man är i livet, utan att behöva avhända sig något kapital.

Kanske är det så att när man inte längre kan få några personliga fördelar av att uppvisa generositet så vill man bara dela med sig till de som ligger en närmast om hjärtat. I Elinder m fl (2021) fann vi att bland avlidna med barn eller partner testamenterades i genomsnitt endast 0,1 procent av kvarlåtenskapen till välgörande ändamål. Motsvarande siffra bland de som inte hade några nära anhöriga, varken barn, barnbarn, partner, föräldrar eller syskon, i livet var 28 procent.

Är det möjligen så att det lilla antalet testamentsgåvor beror på att folk i allmänhet är fullt nöjda med hur kvarlåtenskapen fördelas utan testamente eller beror det på att det är krångligt och svårt att upprätta ett testamente? På senare tid har det dock blivit betydligt enklare att skiva ett testamente. Nya digitala tjänster som t ex Lawly erbjuder vanliga personer att enkelt upprätta ett testamente online och att förvara det på ett säkert sätt. Om krångel har varit orsaken till att få upprättat testamenten och att testamentsgåvor till välgörenhetsorganisationer, av den anledningen, varit sällsynta så borde vi i så fall se en förändring framöver.

Mikael Elinder

REFERENSER

Elinder, M, P Engström och O Erixson (2021), ”The Last Will: Estate Divisions as a Testament of to Whom Altruism is Directed”, *PLoS ONE*, vol 16(7):e0254492, doi.org/10.1371.

Elinder, M och O Erixson (2021), *En beklaglig förlust? En ESO-rapport om erfarenheter och lärdomar av arvsskatt*, ESO 2021:2, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Stockholm.

Elinder, M, O Erixson och D Waldenström

(2018), ”Inheritance and Wealth Inequality: Evidence from Population Registers”, *Journal of Public Economics*, vol 165, s 17–30.

Giva Sverige (2021), ”Givandet i siffror – en rapport om insamling av gåvor och bidrag bland Giva Sveriges medlemmar”, Rapport, Giva Sverige, Stockholm.

Waldenström, D, S Bastani och Å Hansson (2020), *Kapitalbeskattningens förutsättningar*, Konjunkturrådets rapport 2018, SNS Förlag, Stockholm.